

NAISTE OSALEMINE ELUKESTVAS ÕPPES KARJÄÄRI EDENDAMISE EESMÄRGIL

Kaisa Veisalu

Juhendaja: Andrea Annus, MA

Tallinna Ülikooli haridusteaduste instituut

Andragoogika ja täiskasvanuhariduse valdkond

ANNOTATSIOON

Elukestev õpe on täna olulisem kui kunagi varem, sest kiire tehnoloogia areng muudab ühiskonda ja mõjutab tööturgu, nõudes pidevalt uute oskuste ja teadmiste omandamist (Haridus ja teadusministeerium, 2021; Märja *et al.*, 2021). Meie isiklikud vajadused ja arusaamad elukaares muutuvad ja õppimine on kui instrument enda rahulolu ja toimetuleku kasvatamiseks (Maree, 2021). Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 eesmärk on kaasata elukestvasse õppesse ka täiskasvanuid, kelle osalus on seni olnud madal, sealhulgas lastega naised, kelle osalus on varasemate uuringute põhjal olnud piiratud (Ahja, 2022; Anwar *et al.*, 2020; HTM, 2021; Javed, 2019; Sotsiaalministeerium, 2024). Isikliku ja ühiskondliku heaolu loomisel on oluline arendada õppija tulevikupädevusi, pakkudes asjakohast õpet ja vajadusel tugisüsteeme, hoida õppija õpimotivatsiooni (HTM, 2021; SM, 2024). Antud uuringus soovisin saada ülevaadet lastega naiste arusaamadest ja võimalustest elukestvas õppes osalemises, et saada ainet edasisteks uuringuteks. Oma uuringus keskendusin formaalsele ja mitteformaalsele õppele, mis on peamised õppevormid Eesti täiskasvanuhariduses nii tasemeõppes kui ka täiendkoolitustes (Märja *et al.*, 2021). Kvantitatiivse kaardistusuuringu viisin läbi kombineeritud küsimustikuga (Lagerspetz, 2017). Uuringutulemustest selgus, et elukestvas õppes osaletakse eelkõige enesearengu eesmärgil, samuti karjääri tähenduslikkus toetus uuringus osalejatel pigem isiklikele eesmärkidele. Uuringus osalejate õppimist võimaldas peamiselt nende hea ajaplaneerimisoskus ja lähedaste tugi.

Võtmesõnad: Formaalne õpe, mitteformaalne õpe, karjääri tähenduslikkus, tugivõrgustik, eneseareng

SISSEJUHATUS

Elukestev õpe hõlmab kõiki õppevorme, alates formaalsest haridusest kuni informaalse ja mitteformaalse õppeni, mis toimub kogu inimese eluea vältel (Märja *et al.*, 2021). Täiskasvanuharidus on elukestva õppe rakendusvaldkond, mis keskendub spetsiaalselt täiskasvanueas toimuvale formaalsele ja mitteformaalsele haridusele. Täiskasvanu õpib nii vajadusest kui isiklikust enesearengu huvist lähtuvalt (Jõgi & Heidmets, 2020). Üha enam toimub töökohal õppimist, mille käigus täiendatakse oma teadmisi karjääri edendamiseks. Kutsekoja OSKA uuringud pakuvad tööturu kaardistusi ja prognoose, tuues esile elukestva õppe vajalikkuse, kuid täiskasvanutel võivad õppimises osalemist takistada erinevad kohustused ja piirangud ressurssides. (Kutsekoda, 2024; SM, 2024). Täiskasvanute koolituse uuringust selgub, et naiste loobumismäär õppes osalemisest kellegi hooldamise tõttu on suurem, kui see on meestel (Statistikaamet, 2023a). Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 eesmärk on pakkuda kõigile võrdseid ja sobivaid võimalusi elukestvas õppes osalemiseks, ka jõuda nendeni kelle jaoks täna on õpitee jätkamine raskendatud (HTM, 2021). Seminaritööga soovin saada ülevaadet alaealisi lapsi kasvatavate naiste õpivõimalustest ja nende arusaamu oma isikliku karjääri edendamisest.

Karjääri mõistan siinses uuringus kui indiviidi isiklikku elukestvat arengut. Tänapäevane karjäär on palju enam kui saavutused ametiredelil, rõhk on enese pidevas harimises ning uute oskuste ja teadmiste omandamises. (Ojala, 2019; Tudengiveeb, 2024). Oluline on toetada oma arengut panustades enese haridusse. Lapsevanemal saab tihti osalusel otsustavaks ajaressurs, mis tõuseb esile perega seotud kohustustega (Anwar *et al.*, 2020; Statistikaamet, 2023a). Elukestvas õppes aktiivset osalust võib pärssida ka mugavustsoonis olemine, mis tuli selgelt välja Ahja (2022) uuringust, nimelt majandusliku rahulolu saavutanud erihariduseta pereemad, ei leidnud hetkel põhjuseid edasi õppimiseks. Tunnistati ebakindlust mõttest tulevikus hakkama saamisest, kui partnerit enam ei ole. Uuringus osalejad arvasid siiski üksmeelselt, et parem haridus pakub kõrgemat palka. (Ahja, 2022) Sama seose tõi välja ka Ojala (2019) uuring Soomes, millest omakorda tõusis esile kõrgemast palgast tingitud suurenenud rahulolul. Statistikaameti täiskasvanute koolituse uuringu (2022) põhjal saab iga viies kõrgkooli lõpetanu parema palga või uue ameti. Ometi toob sama uuring välja ka koolitusel osalemise takistusi. Üheks takistuseks on perekondlikud põhjused, mis mõjutavad eriti naisi, kuid uuring ei täpsusta, kas peamiseks põhjuseks on lapsed või muud kohustused. (Statistikaamet, 2023b) Õppimine toetab individuaalset ja professionaalset arengut, toimetulekut nii argielus kui tööalaselt, pidev õppimine loob võimalusi oma karjääri kujundada ja edendada (Jõgi &

Heidmets, 2020; Mikser, 2013 & Statistikaamet, 2023b). Seepärast valisin seminaritöö fookuseks just elukestvas õppes osalemise ja karjääri edendamise seosed naiste kogemuses. Sarnaseid uuringuid on läbi viidud ka mujal maailmas, kus fookuses emade karjäärivõimalused. Näiteks Aasias läbiviidud uuringust selgus, et tööl käivad emad kogevad enim stressi ja teevad valikuid karjääris perest lähtuvalt (Anwar *et al.*, 2020). Samuti toob Inglismaal läbiviidud uuring välja perekeskse lähenemise olulisuse ja paindlikkuse, et toetada emasid karjääri edendamisel (Javed, 2019). Lähtudes varasematest uuringutest ja statistilistest näitajatest, on lapsed kasvatavad naised tööturul ja haridusmaastikul potentsiaalselt haavatavamad.

Uurimistöö eesmärk on saada ülevaadet alaealisi lapsi kasvatavate naiste osalusest formaalses ja/või mitteformaalses õppes, nende arusaamadest elukestvast õppest ja sellega kaasnevatest karjääri edendamise võimalustest. Selleks püstitan järgmised uurimisküsimused:

- 1) Kuidas mõistavad lastega naised karjääri olemust ja selle edendamist läbi elukestvas õppes osalemise?
- 2) Millised tegurid mõjutavad lastega naiste osalemist elukestvas õppes?

Uurimistöö tulemused annavad selgust alaealisi lapsi kasvatavate naiste õppimist mõjutavatest teguritest, mille põhjal teha võimalikke uuenduslikke ettepanekuid haridusvaldkonda, tööandjatele ja erinevatele sotsiaalsetele tugisüsteemidele.

ELUKESTEV ÕPE JA SELLE ROLL KARJÄÄRI KUJUNDAMISEL

Knowles'i käsitlusest lähtuvalt on täiskasvanu ennast juhtiv õppija, kelle õppimine saab alguse sisemisest motivatsioonist ja õpiruumi tuuakse kõik oma varasemad kogemused. (Märja *et al.*, 2021). Peter Jarvise (2004) sotsiaalse õppimise teooria mõistab õppimist, kui eluhõlmavat sotsiaalset protsessi. See on tugevas seoses argielu ja sotsiaalse keskkonnaga, määrav on lähedaste tugi. Ka E. Lindemanni käsitluse järgi on oluline mõju õppimisele keskkonnal, mis omakorda kujundab täiskasvanu kogemusi ja õpikäsitlust. (Jõgi & Heidmets, 2020) Elukestev õppimine on pidev arengukeskne protsess, mis toimub indiviidi sotsialiseerimise ja sotsialiseerumise käigus ning hõlmab kõiki eluvaldkondi (Märja *et al.*, 2021). See on pidev eneseharimine ning ühiskonnaga kohandumine, et ennast arendada ja samuti läbi selle tööturul konkurentsipüüda. Elukestev õpe hõlmab kõiki elu jooksul ette võetud õpitegevusi, seda nii formaalse, mitteformaalse kui ka informaalsete õppena, eesmärgiga parandada teadmisi ja oskusi ning suurendada oma pädevust vastavalt iseenda, kodanikkonna, ühiskonna ja/või tööturu vajadustele. (Eesti Töötukassa, 2024; Märja *et al.*, 2021) Antud uuringus käsitlen täiskasvanuharidust formaalse ja mitteformaalse õppena, kuna need on peamised õppevormid,

mis toetavad karjääri edendamist ja mille tulemused on tööandjale tõendatavad tunnistuse või õppe läbimise kaudu.

Formaalõpe toimub enamasti koolikeskkonnas (näiteks üldharidus-, kutse- või ülikool) ja on korraldatud õppekavade alusel. Formaalõpe on eesmärgistatud ja seda hinnatakse, läbiviijateks on spetsiaalse väljaõppe ja kvalifikatsiooniga õpetajad. (Mikser, 2013; Märja *et al.*, 2021) Formaalõpe pakub teadmisi ja oskusi, mis võimaldavad toimetulekut tööelus või jätkata õpinguid juba järgmisel tasemel. Formaalõpet tuntakse enamasti taseme- või kooliõppe nimetuse all ja õppe läbinutele väljastatakse tunnistus või diplom. (HTM, 2024)

Mitteformaalõpet mõistetakse üldiselt kui õpet, mis toimub väljaspool formaalharidust ja õppija on selle ette võtnud teadlikult, eesmärgiga end arendada. Mitteformaalne õpe võib toimuda eri keskkondades (näiteks loodus, keeltekoos, rahvaülikool), olles eesmärgistatud, kuid vabatahtlik. Läbiviijad võivad olla nii koolitajad kui ka näiteks vabatahtlikud või omaealised. (Mikser, 2013; Märja *et al.*, 2021) Mitteformaalne õpe hõlmab eelkõige huviharidust ja täiendkoolitust, pakkudes õppijale uusi oskusi ja teadmisi, enamasti läbi praktiliste tegevuste ja varasemaid kogemusi arvesse võttes. Formaalharidusele omaseid diplomeid ei väljastata, küll aga õppe läbinutele võidakse väljastada sooritamise kohta vastav tõend või tunnistus (HTM, 2024).

Täiskasvanuharidus toetab toimetulekut, pakkudes uusi oskusi ja teadmisi, annab valmisoleku ja vahendid ümberõppeks. Täiskasvanu on võimeline õppima ja ühiskonnas luuakse selleks võimalused (Jõgi & Heidmets, 2020). Elukestev õpe ja karjäär, kui tööalane areng, on tugevas omavahelises seoses. Karjääri vaates on tulemuslikum kulgeda õpiprotsessis ja tööelus pidevas jadas, et muutusterohkes ühiskonnas sammu pidada. (Eesti Töötukassa, 2024; Märja *et al.*, 2021) Täna on eneseharimiseks võimalusi palju. Otsuse ja vastutuse õppimise eest võtab täiskasvanu ainuisikuliselt (Märja *et al.*, 2021). Tuleb hinnata oma õpisoove ja õppimiseks vajalikke ressursse ning langetada parim võimalik otsus oma enesearengu teekonnal. Karjääri planeerimisel on olulised kaks punkti – elukestev teadlik õppimine ja valikute tegemine oma karjääri kujundamisel. Seega tuleb oma karjääri kujundamisel ja edendamisel lähtuda endale tähendusliku ja rahuldust pakuva elu loomisest, tegutsedes paindlikult oma arenguvajadustest ja võimalustest lähtuvalt. Elukutsevalik on selle protsessi oluline osa. (Järva *et al.*, 2018) Selles töös mõistan karjääri edendamist kui isiksuse ja professionaalsete oskuste arengut elukestva õppe kaudu tööalase edu saavutamiseks.

NAISTE VÕIMALUSED ELUKESTVAS ÕPPES JA KARJÄÄRI EDENDAMISEL

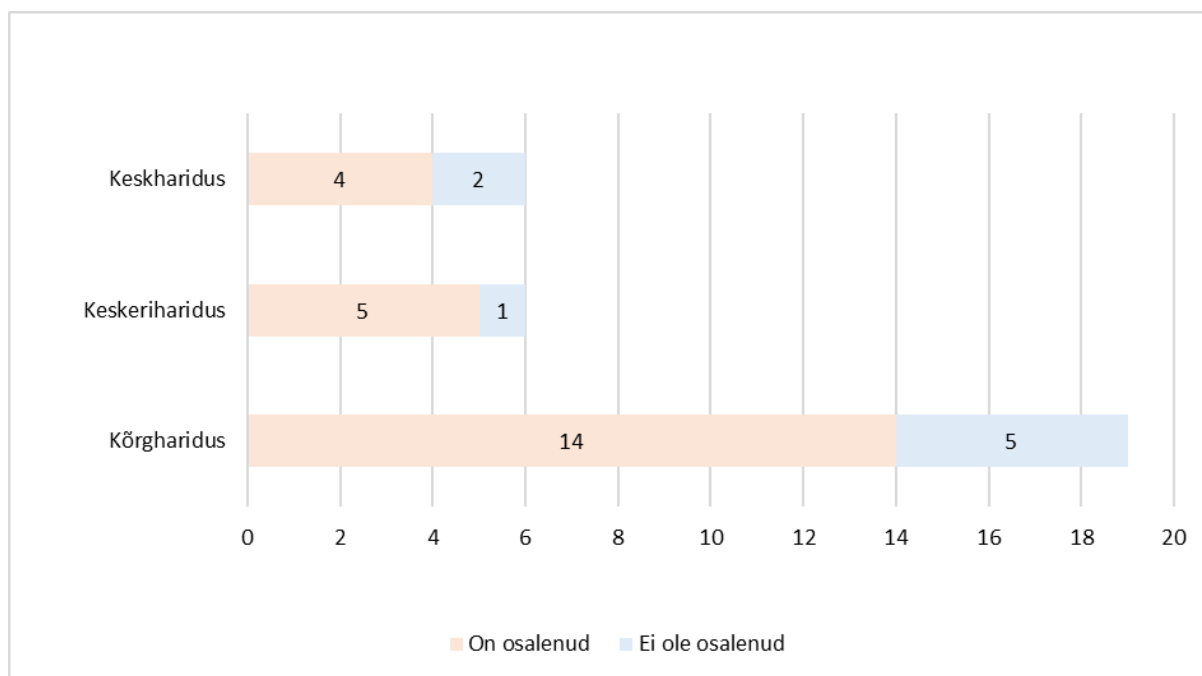
Elukestev õpe ei too kasu ainult indiviidi toimetulekuks, vaid täiskasvanute valmisolek ja võime õppida mõjutavad otseselt ka ühiskonna arengut, elukvaliteeti ja üldist heaolu (Jõgi & Heidmets, 2020). Kuigi elukestev õpe pakub uusi võimalusi tööturul, tuleb lastega naistel tihti tasuda emaduslõivu (Eesti Töötukassa, 2024; Unt *et al.*, 2021). Naised on eneseharimises aktiivsemad, kuid siiski Statistikaameti andmete põhjal vähem tasustatud kui mehed, sooline palgalõhe on hüppeliselt kasvanud. Naiste brutotunnitasu oli 2022. aastal 17,7% väiksem kui meestel ja sooline palgalõhe kasvas aastaga 2,8 protsendipunkti. (Statistikaamet, 2023c) Seejuures on osalus elukestvas õppes ja täiskasvanute haridustase 2021. aasta seisuga vastandlikus suhtes. Kuigi Eesti naised vanuses 25–64 eluaastat on kõrgema haridustasemega kui sama vanuserühma mehed, on erialase hariduseta mehi rohkem kui naisi. (Haridussilm, 2024) Õppima asutakse peamiselt professionaalse arengu ja karjääri edendamise eesmärgil, kuid õppima motiveerib ka isiklik kasu ja rahulolu, mõjub ka positiivselt enesehinnangule. (Haridussilm, 2024 & Statistikaamet, 2023a, 2023b, 2023c) Euroopa Sotsiaaluuringu 2020 andmete põhjal teeb just pidev õppimine inimese õnnelikuks. Õnnelik töötaja on 11% produktiivsem kui õnnetu töötaja ning saab ka kõrgemat töötasu. (Boeren, 2021) Hariduse ja karjääri edendamise seoseid Soomes uurinud Ojala (2019) toob samuti välja palganumbrist saadava rahulolu, mis tema uuringu põhjal ei ole seoses haridustasemega. Boeren (2021) aga viitab oma uuringus Soomele kui maailma õnnelikumale riigile, tuues välja ka sealsete õppimisvõimaluste rohkuse ja võrdsuse. Õppijale võimaldab valikute rohkus osaleda meelepärases õppes, toetada oma arengut ja toimetulekut, kasvatada rahulolu ja edendada karjääri. Järva *et al.* (2018) defineerivad karjääri kui inimese elukestvat haridus- ja tööalast arengut kõigi tema elu rollide omavahelises kooskõlas. Seda definitsiooni toetab ka Eriksoni elukaare teooria, mis jaotab inimese elu tsükliteks vastavalt arengufaasidele ja toob välja vastava eluetapi vajadused ning toetuspunktid (Maree, 2021). Seega on karjäär tihedalt seotud inimese eneseteadlikkuse ja identiteediga ning mõjutab oluliselt seda, kuidas ta iseennast ja oma kohta maailmas tajub. Maree (2021) ja Ojala (2019) käsitluses kogetakse karjääriga seotud õnnestumisi ja ebaõnnestumisi subjektiivselt, oluline on tähenduslikkus. Tuleb püstitada isiklikke eesmärgi. Erinevatel eluetappidel vajatakse erinevat tuge ja lähenemist, kuid karjääriehituse aspektist on põhieesmärk püsiv – kavandada tähendusrikas ja edukas elu. (Maree, 2021; Ojala, 2019).

Aastaks 2035 on eesmärk mitmekesistada ja toetada õppimisvõimalusi, et jõuda ka nende õppijateni, kelle osalus elukestvas õppes on praegu madalam. Pidevas õppes osalemine

suurendab rahulolu, toetab toimetulekut ja loob võimalusi karjääri edendamiseks. (HTM, 2021) Õppimisvõimaluste kaasajastamise kõrval toetavad alaealisi lapsi kasvatavate emade professionaalset arengut ka tööandjate paindlikkus ja mõistmine. Sellekohane uuring viidi läbi Inglismaal, kus keskenduti emade töö- ja pereelu ühildamisele. Uuringust selgus, et emade rahulolu saavutamisel on oluline roll lähedaste toetusel, mida toetab ka Jarvise (Jõgi & Heidmets, 2020) sotsiaalse õppimise teooria elutee kontekstis. Samuti suurendab rahulolu tööandja peresõbralik lähenemine. Eriti puudutas see üksikemasid. (Javed, 2019) Lähtudes seminaritöö teoreetiliste allikate uuringutest, on oluline uurida ja kuulata emade kogemusi ning võimalusi, pakkumaks erinevaid võimalusi elukestvaks õppeks karjääri edendamise eesmärgil.

METOODIKA

Uurimustöö eesmärk on saada ülevaadet elukestva õppe tähenduse ja kogemuste kohta seoses karjääri edendamisega võimalikult erineva tausta ja elukohaga naistelt. Peamise uurimismeetodina kasutasin kaardistusuuringut, kuid kogu uuringu vältel oli läbivaks ka põhjuslik-võrdlev uurimismeetod, kus emade perekohustused võisid olla põhjuseks nende õpi- ja karjäärivalikutes (Õunapuu, 2014). Kvantitatiivse uurimistöö läbiviimisel lähtusin kombineeritud lähenemisest ja uurimisinstrumentideks oli Microsoft Formsis loodud küsimustik (lisa 3). Uurimisküsimustele vastuste leidmiseks kasutasin jah/ei-küsimusi, valikküsimusi ja skaleeritud küsimusi. (Lagerspetz, 2017). Avatud küsimustega soovisin saada vastajate hinnanguid elukestvas õppes osalemise kohta ja mõista nende arusaamu ning võimalusi karjääri edendamiseks, samuti nende endi hoiakuid enesearendamise osas. Küsimustikule ootasin vastama alaealisi lapsi kasvatavaid naisi. Valimi moodustamisel lähtusin sihipärase valimi ja lumepallivalimi põhimõtetest (Lagerspetz, 2017). Valimi suurus oli 31 vastajat, neist kaks naist olid lapsehoolduspuhkusel, ülejäänud osalesid aktiivselt tööelus, neli naist paralleelselt ka õppis formaalhariduses. Vastajate keskmine haridustase oli pigem kõrge – kuuel vastajal keskharidus, kuuel kutse-/keskeriharidus ja 19 kõrgharidusega (joonis 1). Vastati oma isikliku kogemuse baasilt õppimise ja karjääri tähendusest ja arusaamadest, tundlikke isikuandmeid ei kogutud. Vastuseid kasutasin seminaritöö analüüsimisel ja säilitan neid digitaalselt uuringutulemuste esitamiseni isikliku sülearvuti privaatses kaustas ja seejärel kuuluvad need kustutamisele.

Joonis 1

Uuringus osalejate haridustase ja õppes osalemine laste kõrvalt

Eelnevalt viisin läbi ka katseuuringu ühe sihtgruppi kuuluva isikuga. Katseuuringus saadud tagasiside põhjal muutsin uurimisinstrumenti, sõnastasin mõned küsimused vastajale selgemaks. Küsimustiku edastasin viieteistkümnele eelnevalt valitud vastajale. Valimis lähtusin sellest, et vastajad oleksid võimalikult erineva taustaga, minimaliseerimaks sarnaseid vastuseid, kuid ühiseks tunnusjooneks vastajail olid alaealised lapsed. Selliselt kombineeritud valimiga oli eesmärk jõuda võimalikult erinevate vastajateni. Küsimustiku levitamisel lisasin vastajatele ka saatekirja, mis edastati kas e-kirja teel või sotsiaalmeediakanali kaudu. Kirjas palusin samuti vastajatel küsimustikku edasi jagada. Andmete analüüsile lähenesin induktiivselt (Lagerspetz, 2017), osalejate vastustest tekkis arusaam naiste kohustustest tingitud võimalikest piirangutest. Vastuseid analüüsides tuvastasin koodid sõnadest ja sõnapaaridest. Lugesin vastuseid mitmeid kordi ja rühmitasin koodid kategooriateks. Tekkis üheksa kategooriat ja kakskümmend seitse alakategooriat.

Uurimistöö tulemustes analüüsisin uuringus osalejate arusaamu ja nägemust elukestva õppe rollist karjääri edendamisel. Andmed esitasin kirjeldava statistikana ja avatud küsimuste vastused võimaldasid teha sisuanalüüsi (Lagerspetz, 2017). Valikvastuste tulemuste protsentuaalse ülevaate saamiseks koostasın kaks tabelit. Avatud küsimuste vastused kodeerisin ning kõikide vastuste põhjal koostasın kaks koodipuud. Selline kategoriseerimine

hõlbustas uurimusküsimuste vastuste analüüsimist ja andis andmete töötlemiseks selgema ülevaate.

TULEMUSED

Uuringu tulemused esitan kirjeldava statistikana vastavalt uurimisküsimustele kahes eraldi alapeatükis. Lisaks statistilistele numbritele on vastustest loodud uurimusküsimuste põhjal kaks eraldi koodipuud ja tulemusi on täpsemalt vastavate kategooriate ja alakategooriate järgi alapeatükkides kirjeldatud. Uuringus osalejate haridustase ja aktiivsus tööelus on kõrge. 90,3% vastajatest on jätkanud õpinguid täiskasvanueas ja osalenud paralleelselt tööelus. Neist omakorda laste kõrvalt on õpinguid jätkanud 82,1%. Kõik vastajad peavad oluliseks isiklikku arengut ja elukestvas õppes osalemist. Töölase arengu olulisust hinnati samuti kõrgelt, vaid üks vastajatest hindas seda vajadust pisut madalamaks. Viimase viie aasta jooksul on täiend- või tasemeõppes osalenud 64,6% vastajatest, ametialast edutamist sel perioodil on kogenud 41,9% vastanud naistest.

Karjääri olemus ja selle edendamine läbi elukestvas õppes osalemise

Küsimusele, kas täiend- ja/või tasemeõppes õppimisest on mõju olnud vastajate tööalasele arengule, nõustus vastanutest 87,1 %, et õpingutest on neile kasu olnud. Sama kõrgelt hinnati ka praegust õnnetunnet töökohal. Vastajatest 96,8% usub, et õppimine võimaldab paremat ametikohta ja parem ametikoht tähendab nende jaoks eelkõige kõrgemat sissetulekut. Arusaam karjäärist ja õnnetunne ei ole tulemuste põhjal kooskõlas, kuna vaid 41,9% naistest on viimase viie aasta jooksul edutatud. Valdav enamus on valmis oma õpinguid jätkama, kuid pea poolte vastajate arvavates on lastega naistel väiksem võimalus osalemiseks elukestvas õppes. Lisaks sama paljud, ehk 48,4% usuvad, et just laste pärast ei ole neil võimalust paremale ametikohale. Vastanutest kaks naist on kogenud ebameeldivust – ühel juhul oli negatiivne hoiak tajutav (näide 1) ja teisel (näide 2) kogeti madalamale ametikohale viimist.

(1) *“Vahest jäi tunne, et laste tõttu nagu arengut ei soovi”*

(2) *“Põhjendamatu üleviimine vanemapuhkuse ajal kõrgemalt ametikohalt madalamale”.*

Ühe vastaja näitel võib seega toimuda karjääris tagasiminekuks. Kuid uskumustest ja kogemustest hoolimata, püsib vastajate seas väga kõrge hinnang õppimise kasust ametialasele arengule.

Elukestvat õpet, karjääri ja nende omavahelisi seoseid tõlgendati läbi nelja kategooria (lisa 1, tabel 1) – areng, õppimine, karjääri tähenduslikkus, eluhõlmav protsess. Esimesed kaks kategooriat avavad arusaamu pigem protsessi vaatest ja viimased kaks keskenduvad tähenduslikkusele. Eluhõlmav protsess jagunes elukestva õppe ja elukestva karjääri alakategooriateks, kus peamiste koodidena tuli esile kulgemine, elukaar, elutöö. Metafoorina toodi välja, et elukestev õppe tähendabki elamist (näide 3).

(3) *“See ongi elamine. Kõike saab õppida ja kõik õpetab.”*

Õppimine kui protsess jagunes andmeanalüüsis kaheks alakategooriaks – õppevormid ning uute teadmiste ja oskuste omandamine. Tehniliste, sotsiaalsete ja vajaduspõhiste oskuste koodid selgitavad pidevõppes osalemise olulisust.

(4) *“... töömeetodid, masinad pidevalt muutuvad ja uuenevad, peab end kogu aeg täiendama ja kursis hoidma.”*

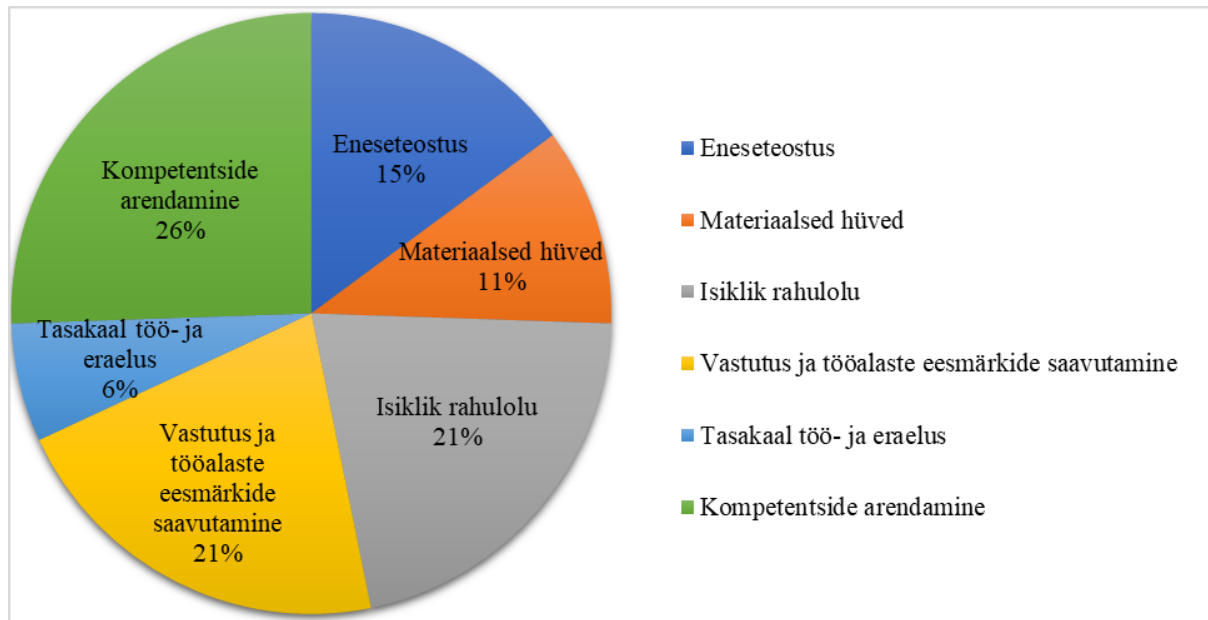
Arengu kategooria jaguneb kolmeks alakategooriaks – isiklikuks (eneseareng, tahe ja vajadus end täiendada, isiklikud väärtused), tööalaseks (tööpõhine vajadus, uus eriala, konkurentsivõime) ja ühiskondlikuks (ühiskonna areng, tehnoloogia areng, regulatsioonid). Viimase alakategooria kolm koodi on omavahelises seoses, regulatsioonid loovad võimalusi ja vahendeid arenguteks. Kodeeritud enesearengu mõiste osana peeti oluliseks ka ajaga kaasas käimist ja aju töös hoidmist. Vastustest ilmnas ka seoste loomise aspekt (näide 5).

(5) *“Alati õpin midagi juurde, õpin oma vigadest. Urin uusi huvitavaid teemasid ja mõtlen, kuidas neid praeguse elu ja teadmistega siduda.”*

Karjääri tähenduslikkus jagunes neljaks alakategooriaks (lisa 1, tabel 1) – saavutused ametikohal, edutamine, isiklikud vajadused, rahulolu. Esimesed kaks alakategooriat moodustasid töökohaga seotud koodidest, nagu valdkonnas arenemine, spetsialist, ajakohasus, vastutus, palk ja hüved. Kolmas alakategooria avas osalejate isiklike vajadusi ja eesmärgid. Rahulolu alakategooria moodustasid koodid meelerahust ning tasakaalust töö- ja pereelus. Karjäär on valik ja üks vastanutest arutlebki (näide 6) võimalike kaasnevate dilemmaade üle:

(6) *„Saavutada oma alal maksimaalne tipp, kuid sellest kannatab pereelu. Kui suunad fookuse 100% ühele asjale/ülesandele see areneb, kuid see tähendab, et teises kohas seda tähelepanu ei ole.“*

Leidus ka vastajaid kelle jaoks karjääri mõiste ei tähendanud midagi, kuid kõik nad olid huvitatud elukestvast õppest enesearengu eesmärgil. Kõigi vastajate vastustest ilmnes kuus aspekti, mis mängivad olulist rolli lastega naiste karjääri edendamisel. Joonisel 2 on välja toodud nende stiimulite sagedus:

Joonis 2

Karjääri edu komponendid protsentuaalselt

Jooniselt näeme, et karjääri edendamisel peavad naised enim oluliseks kompetentside arendamist ja nagu vastustes selgus, toimub kompetentside arendamine ja konkurentsipüsimine just läbi elukestva õppe. Õppimine soodustab toimetulekut ja heaolu (näide 7):

(7) „Täiskasvanuna õppimine pakub võimalust elada täisväärtuslikumat elu.“

Alakategooriad elukestev õpe ja elukestev karjäär moodustasid kategooria eluhõlmav protsess, kus koodid jagunesid elukaarest kuni elutööni. Eluhõlmav protsess samastub naistel kulgemisega ja pidevõppes osalemisega (näide 8):

(8) „Igavesti kestav areng.“

Uuringus osalenud peavad karjääri kui tööalast arengut oluliseks, kuid tähtsam on naistele isiklik heaolu ja eneseareng. Õppima ajendavad isiklikud eesmärgid ja konkurentsipüsimine.

Lastega naiste elukestvas õppes osalemist mõjutavad tegurid

Andmeanalüüsi tulemusel moodustus elukestvas õppes osalemist mõjutavatest teguritest neli kategooriat (lisa 2, tabel 2) – põhjused õppimiseks, õppimist toetavad tegurid, tugivõrgustik, piirangud ja takistused. Mitmel alakategoorial ja koodil oli aga kahetine tähendus. Domineerivad märksõnad nagu “aeg” ja “tööandja”, kirjeldati vastustes nii positiivse kui ka negatiivse tegurina. Täiskasvanu õpib kui tal on selleks vajadus ja piisav motivatsioon, õpivalikuid toetavad tema varasemad kogemused ja (enese)teadlikkus. Enese harimisel on oluline roll isiklikul huvil ja sellega kaasneval valikuvabadusel oma elu kujundamisel (näited 9 ja 10):

(9) *“Kuna siis inimene teab, mida soovib ja saab vastavalt soovile ennast täiendada või hoopis uue eriala valida”*

(10) *“Täiskasvanuna reeglina õpitakse ikka neid asju, mis reaalselt huvidega kokku lähevad või vajalikud on”.*

Uuringu tulemustes selgub, et vastajate õpihuvi on suur ja oluline on nii isiklik kui tööalane areng. Põhjused õppimiseks kategooriast (lisa 2, tabel 2) moodustus kolm alakategooriat (isiklik, tööalane, ühiskondlik), millest esimese alakategooria koodid tuginesid peamistele vastusfraasidele – hoida oma aju pidevalt töös, laiendada silmaringi ja luua uusi tutvusi. Täiskasvanuna haridustee jätkamine aitab käia ajaga kaasas ja püsida konkurents. Õppima ajendab ka lootus suuremale sissetulekule, enesekindluse ja heaolu parandamine. Õppimiste põhjuste alakategoorias loetleti mandumise vältimist (näide 11), sõltumatuse saavutamist (näide 12), muutuvat maailma (näide 13), täitmaks kaasaegse tööturu ootusi (näide 14)

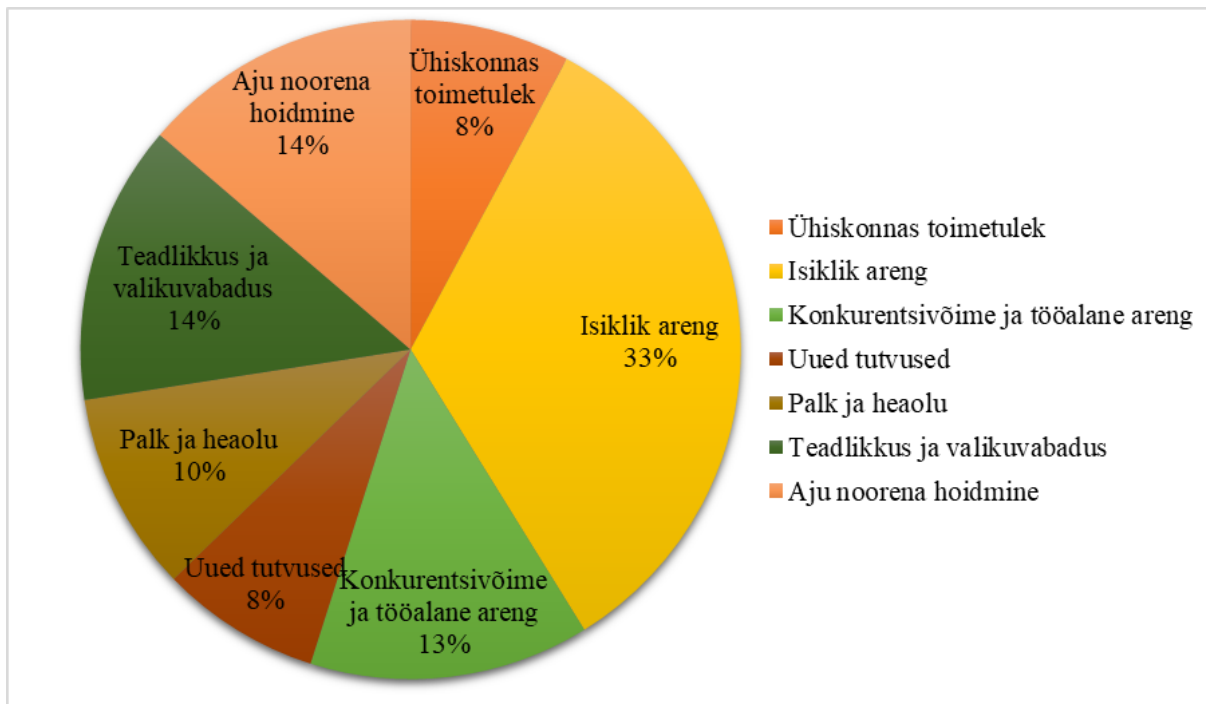
(11) *“Õppimine ei lase manduda ja hoiab meele värskena.”*

(12) *“Olla sõltumatu, omada rohkem valikuvõimalusi ja eeliseid.”*

(13) *“Huvide muutumine ja maailma kiire areng.”*

(14) *“Olla asja- ja ajakohane.”*

Kõikide vastanute kommentaaride põhjal lõin visuaalse ülevaate (joonis 3) peamistest põhjustest täiskasvanuna õppimiseks. Selgelt joonistusid välja seitse peamist põhjust:

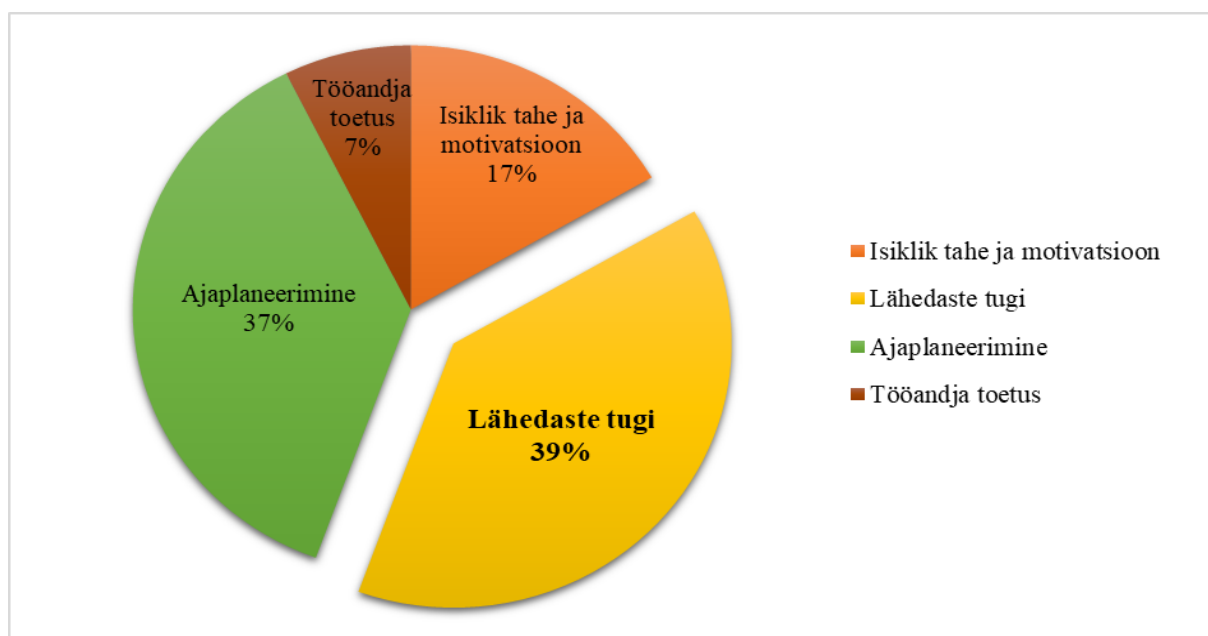
Joonis 3

Põhjused täiskasvanuna õppimiseks

Järgmine kategooria toob välja õppimist toetavad tegurid. Õppimine algab õppija valmisolekust ja vaid üks vastanutest ei hinnanud oma valmisolekut elukestvaks õppeks piisavaks. Keskmiselt iga kolmas vastaja pidas just ennast peamiseks õppimise toetajaks ja võimaldajaks. Toodi välja ennast kui toetavat isikut julge pealehakkamise, enesemotivatsiooni ja ambitsioonidega, lisaks majanduslikku võimekust ja oskust leida tasakaal kõikide oma kohustuste vahel. Ajaplaneerimine oli vastajate seas üks peamisi tegureid, mis kas võimaldas või piiras osalemist õppes - seda tõi esile koguni kaks kolmandikku vastajatest. Teine oluline tegur õppimise võimaldamisel oli tööandja roll, kes toetas õppes osalemist, pakkudes paindlikumat tööaega. Toetavaks asjaoluks peeti heade valikuvõimalustega täiskasvanuõpet Eestis, valikuvõimalused õppeks on väga head. Õppimine annab lastega naistele võimaluse argipäevast eemaldumiseks (näide 15):

(15) *“Uudsed teadmised (tekitavad sisekõne ja inimene võib muuta näiteks oma suhtumist ja väärtushinnanguid paremuse poole), uued tutvused (tugivõrgustik), võimalus ennast töö- ja pereelust hetkeks välja lülitada ja muidugi võimalus endale meeldivam ja tasuvam töökoht leida.”*

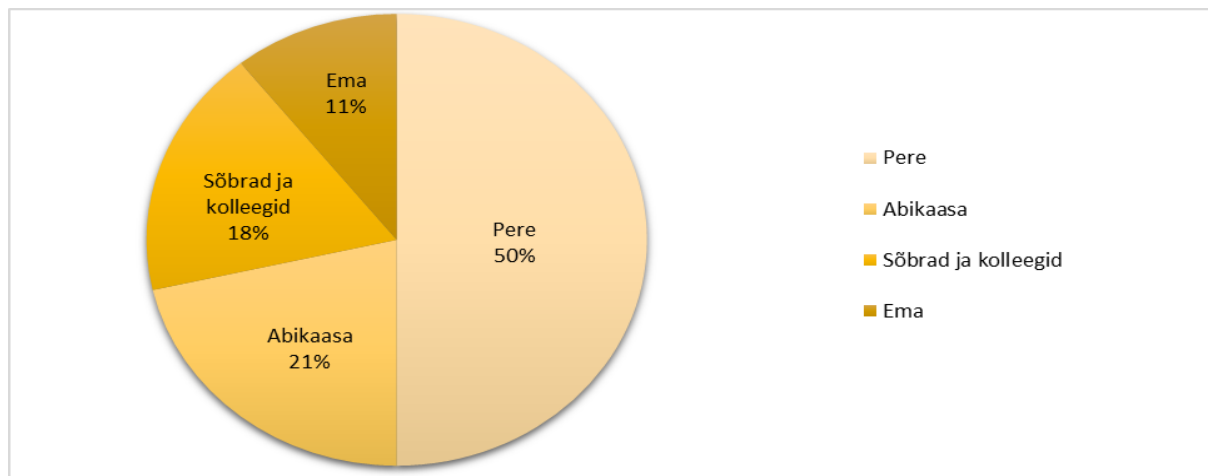
Järgmise kategooriana moodustus tugivõrgustik, mis on suurele osale vastajatest võtmetähtsusega õpingutes osalemiseks. Oluline roll on isiklikul motivatsioonil ja ajaplaneerimisoskusel. Üheksa osalejat pidas just ennast oma õpingute toetajaks. Vähemalt kolmandik vastanutest kasvatab rohkem kui ühte last, toetust õpingutes osalemiseks vajatakse ka teistelt. Jooniselt 4 näeme, et suurim toetus tuleb lähedastelt. Lisaks leidis neli vastajat toetust tööandjalt, kes on olnud mõistev ja vastutulelik töö- ja pereelu ühildamisel.

Joonis 4

Õppimist toetavad tegurid

Lähedaste toetusel on saanud osaleda õppes 21 vastajat. Vastustes oli sageli veel eraldi ära märgitud pereliige või lähedane, täpsem jaotus tugivõrgustikust joonisel 5:

Joonis 5

Tugivõrgustiku jaotus

Uuringus osalejate vastustest selgus ka mitmeid piiranguid ja takistusi lastega emade õppes osaluse osas. 71% vastanutest oli kogenud või tajunud, et nende õpingud valmistavad raskusi ja tervelt 81,82% neist oli põhjustatud ajast tingitud ressurssidest. Ajapuudus aga põhjustas keskendumisraskusi, tekitas süütunnet ja motivatsioon langes (näide 16):

(16) *“Olen väga kehv ajaplaneerija. See omakorda tekitas tugevaid pingeid ja hirmu läbikukkumise ees.”*

Üksikud vastajad mainisid ka vaimset tervist ja haigusperioode perekonnas. Mõnel juhul jäi väheseks tööandja toetus, kannatada sai tööalane panus. Üksikud vastajad tõid välja, et tänane õppimisvõimaluste valik ei ole piisav, samas tõdeti, et pole piisavat teavet õppimisvõimalustest. Harva jääb soovitud õpe raha pärast kättesaamatuks, kas siis õppemaksu või vähenenud sissetulekute tõttu. Toodi välja ka soorollidest tingitud ja eeldatud ebakompetentsuseid (näited 17 ja 18).

(17) *“Ajaga tuleb kaasas käia. Elu areneb. Väga tavaline on, et lastega kodus emad jäävad ilma õppimata uutest teadmistest ilma ja jäävad seetõttu ka tööturul võrreldes teistega raskemasse seisuga.”*

(18) *“Naiste toetusega on mindud sinna maale, kus naised eelistatakse, sest nad ise ei suuda ju ja seetõttu on palju ebakompetentseid isikuid ametikohtadel, kuhu nad ei sobi.”*

Vaatamata takistustele, on naised valmis oma haridusteed jätkama. Uuringus osalenud naised peavad suurimaks väljakutseks ajaplaneerimist, kuid lähedaste toel ja perekohustuste jagamisel on uuringus osalenute õppimine võimalik.

ARUTELU

Uurimistulemused näitasid, et elukestev õpe on uuringus osalenud naiste jaoks oluline. Isegi vastajad, kelle jaoks karjäär ei omandanud erilist tähendust, pidasid oluliseks elukestvat õpet ja enesearengut. Õppimisse, kui eluhõlmavasse sotsiaalsesse protsessi, tuuakse palju varasemaid kogemusi ja luuakse seoseid, aja ja ressursside planeerimine viitab vastajate enesejuhitavusle, mis on kooskõlas Knowlesi printsiipidega (Jõgi & Heidmets, 2020; Märja *et al.*, 2021).

Varasemates uuringutes (Anwar *et al.*, 2020; Javed, 2019) on välja toodud lastega naiste haavatavus – naiste osalust ja tööalast arengut pärssivad kodused kohustused ja laste/pere eest hoolitsemine, ajanappus ja finantsvõimekus. Sarnaste teguritega seisid silmitsi ka antud uuringus osalenud Eesti naised. Eelistatud seisus on naised, kellel on tugev tugivõrgustik ja hea

ajaplaneerimisoskus. Kui perega seonduv võib olla põhjuseks, miks naine ei julge või ei soovi järgmist sammu õppimise suunas teha, siis just pere on enamasti see, kelle toel õppimine võimaldatakse. Teine suur roll on tööandjal, kes toetab ja loob võimalusi õppimiseks, isegi kui eesmärgiks ei ole ainult tööalane areng. Antud uuringus oli tähelepanuväärne naiste kõrge valmisolek õppimiseks, kõrge haridustase, aktiivsus tööelus ja väga kõrge rahulolu ametikohal. Uuringus osalenud naistel oli lähedaste tugi olemas ja enamasti toetus ka tööandjalt, mis selgitab kõrget õpivalmidust ja julgustab naisi end arendama ja harima. Kuid ajanappus, erinevad kohustused ja haigusperioodid peres pärsivad õpivalmidust. Siin on ka seos karjääri edendamisel. Lastega naised tajuvad õnnetunnet tööl ka suurt karjääri tegemata, nende rahulolu põhineb muudel väärtustel. Rahulolu seost omandatud diplomi või ametikohaga uuringust ei selgunud, küll aga saab järeldada lastega naiste leplikkust oma tööalase positsiooni kui ka palgaga. Üldist rahulolu kinnitab enamuse soov õppida enesearengu eesmärgil, õppimist tõlgendati kui valikut mitte vajadust.

Uurimistulemustest selgus, et õppimine ja eneseareng suurendavad rahulolu töökohal, õppimist nähakse üldiselt kui võimalust sissetuleku parandamiseks. Boeren (2021) rõhutab samuti, et õppimisest tulenev rahulolu on oluline osa õnnelikuks töötajaks olemisel ja aitab ka paremat palka saavutada. Töökohal õnnelik olemine ei sõltu üksnes õppimisest ega palgast: vastajate viimase viie aasta andmete põhjal on tööl õnnelikud 88,9% ametialaselt edutamata, samuti pidasid end töökohal õnnelikuks kõik täiend- või tasemeõppes mitte osalenud naised. 2023. aasta Statistikaameti uuringud näitavad Eestis palgalõhe kasvu hoolimata Haridussilma statistilistest andmetest naiste aktiivsuse kohta hariduses, kahjuks täpsemat seost rahulolust ja erinevatest sihtgruppidest need andmed ei kajasta. Seega kõrge õnnetunde, hariduse ja sissetulekute seost ei ole tõhus üldistatult hinnata, määrav on nende komponentide tähenduslikkus. Oma isiklike eesmärkide põhjal saavutatud stabiilsus lisab lastega naisele enesekindlust ja -teadlikkust, otsuseid karjääri ja õppimise osas langetatakse pigem rahulolust lähtuvalt. Sarnase tulemuseni tuli ka Ahja (2022) oma uuringus, kus majanduslik rahulolu ei ajendanud õpingutega jätkama. On saavutatud oma elus teatud positsioon ja prioriteedid, lapsevanema roll paneb oma vajadusi ja võimalusi teisiti hindama. Siin kajastub selgelt kooskõla Knowles'i sisemise motivatsiooni printsiibiga (Märja, 2021), muutustega kaasnevad vajadused õppimiseks ja karjääri kujundamiseks on tugevas seoses elukaarega (Maree, 2021). Lastega naiste õpitee jätkamist võivad pärssida aga hoolduskohustuste ebavõrdne jaotus ja lastehoiuvõimaluste nappus, mis tulevikus võib naisi mõjutada majanduslikult negatiivselt ja emaduslõivu tagajärjed kanduvad pensioniikka (Unt *et al.*, 2021; SM, 2024).

Uuringus osalejatelt tuli mitmeid ettepanekuid ka tänasesse elukestva õppe korraldusse. Soovitakse rohkem veebipõhist õpet, paindlikumaid õppevorme, lühikursuste ja -koolituste paremat kättesaadavust, rohkem valikuid kõrghariduse sessioonõppesse. Seadustega saaks paremini reguleerida ajapuuduse probleemi, pakkudes rohkem tasustatud õppepuhkuse päevi ja täiskohaga töötajale rohkem aega õpingutega tegelemiseks sissetulekut kaotamata, samuti mainiti õiglast õppetasu regulatsiooni. Tehti ettepanek tõsta elukestva õppe teadlikkust ühiskonnas ja tööandjate seas, rohkem koostöisust erinevate organisatsioonide vahel. Vastajate ettepanekute ja uurimustulemuste põhjal, vajab lastega ema pigem tugisüsteemidelt aja- ja asjakohast toetust. Uuringus osalejate õpivalmidus ja tähenduslikkuse mõistmine elukestvast õppest on kõrge.

KOKKUVÕTE

Lastega naised mõistavad karjääri eeskätt kui professionaalset arengut. Edukaks karjääriks peetakse liikumist kõrgema sissetulekuga ametikohale. Vastajate aktiivne tööelu, kõrge haridustase ja õpiharjumus loovad eeldused oma karjääri edendamiseks. Ka tänane õpivõimaluste valik on piisavalt lai, pigem on puuduseks info kättesaadavus. Samas ei pea kõik vastajad karjääri oluliseks, määrav on pigem toimetulek ja üldine rahulolu. Kolmandik vastajatest ei ole viimase viie aasta jooksul edutamist kogenud ja pooled uuringus osalenutest arvavad, et lapsed takistavad neil tööalaselt areneda, kuid vastajate hinnang oma õnnetundele on üllatavalt kõrge. Samuti osalus täiskasvanuhariduses on kõrge, kuigi pooled vastanutest tõdevad, et õppimine laste kõrvalt on keerukam. Kokkuvõtvalt selgus uuringutulemustest, et otsused täiskasvanuna õppimiseks tehakse peamiselt enesearengust lähtuvalt, samuti on oluline konkurentsipüsimine ehk tööalane areng, kuid ka seal on enamasti isiklikud eesmärgid ja ambitsioonid ajendiks. Karjääri edendamine ja elukestev õppimine on omavahel seoses, pakkudes üldist rahulolu ja paremat toimetulekut. Tööalane õnnetunne on andmeanalüüsi põhjal seotud üldise rahulolu ja isiklike väärtustega, täpsemad tegurid antud uuringust ei selgunud. Lastega naine teeb otsuse õppimiseks pigem võimalusest kui vajadusest lähtuvalt, sest õppimise otsuse langetamisel on määrav roll tema tugivõrgustikul.

Antud uuringus oli paar võimalikku piirangut. Vastajate haridustase oli pigem kõrge, mis annab mõista vastajate paremat hoiakut õppimisse üldiselt. Samuti vastajate aktiivne osalus tööelus võis olla nende tööalase arengu taganud ja nende jaoks oligi saanud tähtsamaks eneseareng. Võib oletada, et uuringutulemused oleksid olnud mitmekesisemad ja varieeruvamad, kui vastanute sekka oleks sattunud madalama haridustasemega ja tööelus

vähemaktiivseid naisi. Uuring andis ülevaate õppimisest ja karjääri mõistmisest haritud töötavatest lastega naistest. Samas valim ei olnud piisavalt suur, mistõttu uuringu tulemusi ei saa üheselt tõlgendada, küll aga pakub ainek jätku-uuringuteks. Ettepanekuid tulevasteks uuringuteks on mitmeid, toon välja kolm peamist märkamist:

- 1) Uurida karjääri ja õppimise tähenduslikkust erinevate haridustasemega lapsevanematelt.
- 2) Uurida täpsemalt karjääri mõistmist ja selle muutusi ajas ning millised komponendid loovad lastega naistele rahulolu.
- 3) Jätku-uuringud ja suunised kuidas toetada lastega naiste elukestvas õppes osalemist.

Täna kõiki uuringus osalejaid!

KASUTATUD KIRJANDUS

- Ahja, K. (2022). *Valmisolek elukestvaks õppeks Eesti 45-54 vanuses erihariduseta naiste näitel*. UURIMIK. TLÜ Andragoogika osakonna seminaritööd. <https://andragoogika.tlu.ee/artiklid-2022/2022/>
- Anwar, H., Suhariadi, F., Fajrianti. (2020). Measuring Career Well-Being on Working Mothers: Adaptation of Well-Being at Work Scale. *Journal of Educational, Health & Community Psychology (JEHCP)*, 9(4), 472-492. <http://journal.uad.ac.id/index.php/Psychology/issue/view/885>
- Boeren, E. (2021) Are adult learners in Europe happier than non-learners? Statistical evidence from the European Social Survey. *European Educational Research Journal*. 0(0). <https://doi.org/10.1177/14749041211014608>
- Eesti Töötukassa. (2024, 20. Aprill). *Elukestev õpe*. <https://minukarjaar.ee/et/sisu/elukestev-o-pe>
- Haridus ja teadusministeerium. (2021). *Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035*. <https://www.hm.ee/ministeerium-uudised-ja-kontakt/ministeerium/strateegilised-alusdokumendid-ja-programmid#haridusvaldkonna-are>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2024, 16. juuni). *Mitteformaal- ja formaalõppe loimimise praktikad Eestis*. <https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/formaalse-ja-mitteformaalse-oppe-loimingu-projekti-d1-raport.pdf>
- Haridussilm. (2024, 13. märts). *Täiskasvanuhariduse valdkonnaraport*. <https://www.haridussilm.ee/ee/taiskasvanuharidus/taiskasvanuharidus/haridustase-ja-osalus-oppes>
- Järva, J., Vilu, A., Valk, K., Kinkar, V., Lehtsalu, M., Lään-Saarik, K., Pöld, M., Traumann, T., Jurs, K. & Rumberg, T. (2018). *Karjäärinõustamise käsiraamat*. Innove.
- Jarvis, P., Holford, J. & Griffin, C. (2004). *The Theory and Practice of Learning*. London: RoutledgeFalmer.
- Javed, U. (2019). Combining career and care-giving: The impact of family-friendly policies on the well-being of working mothers in the United Kingdom. *Global Business & Organizational Excellence*. 38(5), 44-52. <https://doi.org/10.1002/joe.21950>
- Lagerspetz, M. (2017). *Ühiskonna uurimise meetodid. Sissejuhatus ja väljajuhatus*. Tallinn: TLÜ kirjastus.
- Jõgi, L. & Heidmets, M. (2020). Täiskasvanuharidus ja elukestev õppimine. Mati Heidmets (toim.), *Haridusmõte* (lk 262-289). Tallinna Ülikooli Kirjastus.

- Maree, J. (2021) The psychosocial development theory of Erik Erikson: critical overview. *Early Child Development and Care*, 191(7-8), 1107-1121. <https://doi.org/10.1080/03004430.2020.1845163>
- Mikser, R. (Toim.). (2013). *Haridusleksikon*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Märja, T., Jõgi, L., & Lõhmus, M. (2021). *Andragoogika. Raamat täiskasvanute õppimisest ja õpetamisest*. Atlex.
- Ojala, K. (2019). YAMK-tutkinnon suorittaneiden urakokemukset ja tyytyväisyys uralla etenemiseen - palkka määrittää tyytyväisyyttä uraan. *Työelämän Tutkimus*, 17(3), 202-218. <https://journal.fi/tyoelamantutkimus/article/view/87126>
- SA KUTSEKODA. (2024, 11. mai). Sihtasutus Kutsekoda koduleht. <https://www.kutsekoda.ee>
- Sotsiaalministeerium. (2024, 06. detsember). *Heaolu arengukava 2016-2023*. <https://www.sm.ee/sites/default/files/documents/2022-08/Heaolu%20arengukava%202016-2023.pdf>
- Statistikaamet. (2023, 19. september). *Aja puudumine ei võimalda inimestel enesetäiendamise tegeleda*. <https://www.stat.ee/et/uudised/aja-puudumine-ei-voimalda-inimestel-enesetaiendamise-tegeleda>
- Statistikaamet. (2023, 2. oktoober). *Kõrgem kraad, kõrgem palk? Uuring kinnitab, et iga viies inimene saab pärast kooli lõpetamist kõrgema palga või uue ameti*. <https://www.stat.ee/et/uudised/korgem-kraad-korgem-palk-uuring-kinnitab-et-iga-viies-inimene-saab-parast-kooli-lopetamist-korgema-palga-voi-uae-ameti>
- Statistikaamet. (2023, 13. november). *Sooline palgalõhe on aastaga süvenenud*. <https://www.stat.ee/et/uudised/sooline-palgalohe-aastaga-suvenenud>
- Tudengiveeb. (2024, 14. Aprill). *Kuidas ehitada edukat karjääri?* <https://tudengiveeb.ee/kuidas-ehitada-edukat-karjaari/>
- Unt, M., Klesment, M., Täht, K. & Sõstra, K. (2021). *Emaduslõiv Eestis*. TLÜ RASI.
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.

LISAD

LISA 1. Koodipuu: elukestva õppe ja karjääri tähendus

Tabel 1

Kategooriad ja alakategooriad lastega naiste tõlgendus elukestva õppe ja karjääri olemusest

Kategooria	Alakategooria	Kood
Õppimine	Uued oskused ja teadmised	Tehnilised
		Sotsiaalsed
		Vajaduspõhised
	Õppevormid	Hobiharidus
		Keeleõpe
		Tasemeõpe
		Täienduskoolitused
Areng	Isiklik	Eneseareng
		Tahe ja vajadus end täiendada
		Isiklikud väärtused
	Töölane	Tööpõhine vajadus
		Uus eriala
		Konkurentsivõime
	Ühiskondlik	Ühiskonna areng
		Tehnoloogia areng
		Regulatsioonid
Karjääri tähenduslikkus	Saavutused ametikohal	Oma ala spetsialist
		Valdkonnas arenemine

		Toimetulek ja ajakohasus
	Edutamine	Palk
		Hüved
		Vastutus
	Isiklikud vajadused	Eesmärkide saavutamine
		Põnevad väljakutsed
		Sissetulek
		Kindlustunne
	Rahulolu	Eduelamus
		Meelepärane töö
		Tasakaal töö- ja pereelus
		Elus edasijõudmine
Eluhõlmav protsess	Elukestev õpe	Kulgemine õppides
		Omandada uusi teadmisi ise
		Oma vigadest õppimine
		Elamine, elukaar
	Elukestev karjäär	Läbi elu kindlas ametis areng
		Elutöö
		Kogu tööelu, tööstaaž
		Ei oma tähendust

LISA 2. Koodipuu: õppimist mõjutavad tegurid

Tabel 2

Kategooriad ja alakategooriad lastega naiste õppimist mõjutatavatest teguritest

Kategooria	Alakategooria	Kood
Tugivõrgustik	Pere ja lähedased	Abikaasa
		Ema
		Sõbrad ja kolleegid
	Tööandja	Tööandja (ülemus)
		Paindlik tööaeg
	Õppija ise	Ambitsioonid
		Motivatsioon
Õppimist toetavad tegurid	Finants	Majanduslik võimekus
		Tasuta õpe
	Haridussüsteem	Mitmekesisus
	Aeg	Ajaplaneerimine
		Tasakaal
Põhjused õppimiseks	Isiklik	Areng ja aju töös hoidmine
		Kogemused, teadmised
		Oma aeg
		Heaolu ja rahulolu
		Uued tutvused
	Tööalane	Tööalane areng, kohustus
		Konkurents
		Palk

Piirangud ja takistused	Ühiskondlik	Ühiskonna surve
		Kiiresti muutuv maailm
	Aeg	Ajapuudus
		Töökoormus
	Tervis	Vaimne tervis
		Haigustumised
	Isklikud põhjused	Keskendumine
		Motivatsioon
		Süütunne
		Puuduv tugivõrgustik
	Välised mõjutajad	Kannatab teine panus
		Teadmatus õpivõimalustest
		Ühiskonna puudulik toetus
		Tööandja puudulik tugi
		Jäigad õppevormid
		Rahastus ja finantsvõimekus

LISA 3. Küsimustik

1. Sugu
2. Haridustase
3. Hetkel töötad, õpid,...
4. Sa kasvatad hetkel alaealisi lapsi, kes käivad...
5. Kas oled osalenud täiend- või tasemeõppes viimase 5 aasta jooksul?
6. Kas Sind on viimase 5 aasta jooksul ametialaselt edutatud?
7. Kas oled õnnelik oma ametikohal?
8. Mida tähendab Sinu jaoks elukestev õpe?
9. Mida tähendab karjäär Sinu jaoks?
10. Miks õppida täiskasvanuna?
11. Õppimise tähendus Sinu jaoks: Kas elukestvas õppes osalemine on oluline? Kas Sul on valmisolek elukestvalt õppida? Kas Sinu jaoks on isiklik areng oluline? Kas Sinu jaoks on tööalane areng oluline?
12. Kas sinu õpingud on jätkunud täiskasvanueas?
13. Kas õpingute ajal käisid / käid paralleelselt tööl?
14. Sinu nägemus töötajana: Kas koge(si)d õppimisest mõju Sinu tööalasele arengule? Kas tööandja on toetanud/toetab Sinu õpinguid?
15. Kas oled osalenud / osaled laste kasvatamise kõrvalt täiend- või tasemeõppes?
16. Mis või kes toetas Sinu õpinguid?
17. Milliseid takistusi kaasnes õppes osalemises?
18. Kas oled kogenud, et tööandja on suhtunud Sinusse kuidagi teisiti, sest Sul on lapsed?
19. Kui soovid eelmist vastust täpsustada/põhjendada, siis lisa oma vastus siia
20. Palun jaga oma arvamust ja võimalikke ettepanekuid! Tänan! Kas õppimine võimaldab saada paremat ametikohta? Kas parem töökoht tähendab Sinu jaoks paremat sissetulekut? Kas lastega naistel on väiksem võimalus elukestvas õppes osalemiseks? Kas lastega naistel on väiksem võimalus paremat ametikohta saada? Kas tänane õppimisvõimaluste valik on Sinu jaoks piisav?
21. Kas sooviksid midagi muuta või parandada tänases täiskasvanuhariduses?